

TEN GELEIDE

Over de acrobatische toeren van Teeven*

Sigrid van Wingerden

Afgelopen maart presenteerde staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven het Masterplan DJI.¹ Dit plan is ontwikkeld omdat de Dienst Justitiële Inrichtingen 340 miljoen euro moet bezuinigen. Deze bezuinigingen kunnen volgens het Masterplan worden gerealiseerd door onder andere versoering van het regime voor arrestanten en preventief gehechten, afschaffing van de detentiefasering (waaronder het penitentiair programma en het re-integratieverlof), invoering van elektronische detentie, uitbreiding van het meerpersoonscelgebruik en verkorting van de gemiddelde behandelduur van terbeschikkinggestelden. Daarnaast worden bezuinigingen geboekt door 26 locaties van penitentiaire instellingen, 1 justitiële jeugdinrichting en 3 forensisch psychiatrische centra te sluiten. Dit Masterplan kreeg forse kritiek te verduren en werd door velen dan ook meer als een *Disaster*-plan gezien. In juni presenteerde de staatssecretaris daarom een aangepaste versie van het plan.² Elektronische detentie wordt alleen ingevoerd voor het laatste deel van de detentie, en in plaats van 26 worden er nu 19 locaties van penitentiaire instellingen gesloten. Ondanks deze aanpassingen is het plan nog altijd aan veel kritiek onderhevig.

Opvallend is dat *crimefighter* Teeven in het Masterplan voorstelt gevangenisstraf (deels) te vervangen door elektronische detentie. In de eerste versie van het plan betreft het nog gevangenisstraffen tot een duur van zes maanden, in het aangepaste plan gaat het weliswaar alleen nog om elektronische detentie 'aan de achterkant' van de straf, maar desalniettemin stuit het plan op veel onbegrip bij de burger: elektronische detentie wordt door veel mensen niet als een echte straf gezien. Dat Teeven de elektronische detentie als alternatief voor onvoorwaardelijke gevangenisstraf voorstelt, valt dan ook moeilijk te rijmen met zijn standpunt dat criminaliteit keihard aangepakt moet worden.³ Eerder diende hij wetsvoorstellen in die getuigen van een punitieve koers: de strafbaarstelling van illegaal verblijf in Nederland, de invoering van minimumstraffen, de verhoging van straffen als er geweld tegen politieagenten of ambulancepersoneel wordt gepleegd, of als er bij de dader alcohol in het spel is, en dadelijke tenuitvoerlegging van gevangenis-

* Mr. drs. Sigrid van Wingerden is promovenda Criminologie aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden. Zij is tevens redactielid van PROCES.

1 Masterplan DJI 2013-2018, Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, DJI, 22 maart 2013.

2 Masterplan DJI 2013-2018, Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie, DJI, 17 juni 2013.

3 Zie bijv. ook het verkiezingsprogramma van de VVD 'Niet doorschuiven maar aanpakken', verkiezingsprogramma VVD 2012-2017, Tweede Kamerverkiezingen 12 september 2012.

straffen. Het Masterplan brengt de staatssecretaris daarom in een vreemde spagaat.

Deze spagaat is wellicht te verklaren doordat het veiligheidsbeleid dat door Teeven wordt voorgesteld, een schoolvoorbeeld is van strafrechtelijk populisme: Teeven geeft gehoor aan de roep van het volk om een strengere aanpak van criminaliteit, waarbij hij de ogen sluit voor de daadwerkelijke effecten van zijn beleid. Wetenschappelijke onderzoeken naar effecten van een bepaalde aanpak, zoals studies die aantonen dat harder straffen helemaal niet helpt om criminaliteit terug te dringen, worden genegeerd. In een interview voor het televisieprogramma *Levy* gaf Teeven ook ruiterlijk toe dat gevoelens in de samenleving belangrijker zijn dan resultaten van empirisch onderzoek.⁴ Programmamaker Gideon Levy vroeg hem: 'Zou het ook niet mooi zijn als u als staatssecretaris van justitie aan het Nederlandse volk vertelt: "Luister, we zijn wél veiliger geworden"?' Teeven antwoordt daarop onder meer:

'Weet u wat het is met wetenschappelijke studies? Dat is allemaal mooi, en daar moet je als je criminaliteitsbeleid ontwikkelt, dan moet je daar zeker als bewindspersoon naar kijken. Maar wat mij ook veel doet is dat gewoon het echte slachtoffer of de echte nabestaande, die ik nog steeds tegen kom, en die tegen mij zegt: "Waarom is nou mijn dochter overvallen op straat, wat doet u daar nou tegen, want ik hoor u wel allerlei zaken vertellen dat die criminaliteit minder wordt, en ik hoor die wetenschap wel zeggen: de preventie", maar die mensen die dat overkomt (...) die moet je dan vervolgens uitleggen dat er nog steeds genoeg aan gebeurt, en dat vind ik eigenlijk nog veel belangrijker dan die wetenschap. (...) Concreet hè, als het echt over mensen gaat, dan denk ik dat je als bewindspersoon en als kabinet ook naar echte mensen moet kijken en niet alleen naar de wetenschap luistert die op cijfers oordeelt.'

Daarna stelt Teeven zijn standpunt over de houding tussen wetenschap en gevoelens van 'echte mensen' wat bij:

'(...) Je bent ook een mens met verstand, maar ook een mens met gevoel. Ik tenminste wel. (...) Je moet en-en-en-en doen. Je moet luisteren naar de wetenschap, maar je moet vooral ook voeling houden met de samenleving.'

Teeven geeft dus aan dat het van belang is om 'en-en-en-en' te doen. 'En' naar de op empirie gestoelde wetenschap luisteren, 'en' tegemoetkomen aan de gevoelens die in de samenleving leven. Ik heb nog niet veel teruggezien van deze visie in zijn beleid, maar ik kan me voorstellen dat dit ook tot acrobatische toeren leidt. Net als bij de tegenstijdigheid tussen een punitieve aanpak enerzijds en elektronische detentie en sluiting van gevangenissen anderzijds. Met al die acrobatiek toont Teeven zich een lenig man. Laten we hopen dat hij zich met zijn criminaliteitsbeleid niet opmaakt voor een *salto mortale*.

4 'Levy, Een meesterlijk masterplan. Over de bezuinigingen bij justitie', uitgezonden op 16 september 2013 op Nederland 2.

In dit nummer van PROCES treft u ten eerste een bijdrage van Anouk Bosma, Anja Dirkzwager, Paul Nieuwebeerta en Maarten Kunst, waarin zij onderzoeken hoe het gesteld is met de behandelingsbereidheid onder gedetineerden die in aanmerking komen voor deelname aan het programma 'Terugdringen Recidive'. Deze behandelingsbereidheid blijkt voor maar liefst 80% van de gedetineerden onvoldoende te zijn. Dit kan wellicht verklaren waarom er zoveel gedetineerden niet deelnemen aan het programma, of uitvallen tijdens de deelname. Wil men het recidiverisico van deze mensen terugdringen, dan zal de behandelingsbereidheid ook aandacht moeten krijgen.

De volgende bijdrage heeft betrekking op de bestuurlijke en inhoudelijke vernieuwingen in de jeugdzorg, waardoor gemeenten daar vanaf januari 2015 verantwoordelijk voor worden. Bas Vogelvang wijst erop dat wetenschappelijke kennis over de aanpak van jeugdcriminaliteit onvoldoende benut wordt en ondergesneeuwd wordt door bestuurlijke aspecten. Hij zet kansen en bedreigingen uiteen voor het gebruik van wetenschappelijk kennis, waarbij hij er onder andere voor pleit dat Veiligheidshuizen zich ontwikkelen in de richting van een kenniscentrum.

Jeugd staat ook centraal in de bijdrage van Lisanne van Heel, Majse Hofman en Mandy Kooijman. Zij doen verslag van het congres 'Wat ik ervan vind; de stem van het kind'. Zij concluderen op basis van wat er tijdens dit congres ter sprake kwam, dat er op dit moment in juridische procedures nog te weinig wordt geluisterd naar minderjarigen. Diverse knel- en verbeterpunten om een minderjarige een stem te geven in een juridische procedure worden besproken, waaronder het belang van het aangaan van een echt gesprek met de minderjarige. Hieruit kunnen ook lessen voor de strafrechtspraktijk worden getrokken.

In de rubriek PROCESperikelen rijgt Marjolein Rietbergen een hoop afkortingen en vakjargon aaneen om te illustreren met wat voor ondoorzichtige woordenbrij gezinnen die met het jeugd(straf)recht te maken hebben, geconfronteerd worden. (Ik raad u aan bij het lezen een naslagwerk bij de hand te houden.) Dat dergelijke gezinnen de draad wel eens kwijt raken, zal niet verbazen.

Vervolgens gaat Marjan Groenouwe kritisch in op de hybride positie van de inrichtingsarts: enerzijds is deze verantwoordelijk voor de medische verzorging van gedetineerden, anderzijds heeft hij controlerende taken bij penitentiaire sancties en uitvoerende taken bij de toepassing van dwangmiddelen. Uit interviews met inrichtingsartsen blijkt dat zij zichzelf primair als behandelaar ten behoeve van de gedetineerde patiënt zien, en dat inrichtingsbelangen daarvoor moeten wijken; de inrichtingsartsen zijn bijvoorbeeld niet bereid om een gedwongen onderzoek in het lichaam uit te voeren.

Daarna zoeken Jelmer Brouwer en Joris van Wijk het wat verder van huis. Zij beschrijven hoe een etnische verzetsbeweging uit Birma (de Karen National Union, KNU) heeft weten te profiteren van humanitaire hulp, onder meer doordat internationale hulporganisaties onvoldoende oog hebben voor de interne politieke context. Goedbedoelde hulp kan zo conflictsituaties in stand houden of verergeren.

Ten slotte beschrijft Jeannette Bruins in de rubriek PS van een redacteur met een vleugje weemoed hoe een rechtenstudent vanwege wildkamperen zijn eerste zaak

Sigrid van Wingerden

had in het kantongerecht in Groenlo, dat inmiddels definitief voor de rechtspraak gesloten is.